כיתה ז' | מולדת וגאוגרפיה | שיעור 2 מתוך 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי וממלכתי-דתי

אוכלוסיית העולם: גידול ופיזור

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יתארו את הגידול של אוכלוסיית העולם ואת הפיזור הלא אחיד שלה
- התלמידים יחשבו ריבוי טבעי וגידול אוכלוסייה מנתוני ילודה, תמותה והגירה
- התלמידים יסבירו אילו תנאים מושכים אוכלוסייה ואילו דוחים אותה

📖 הסבר למורה

אוכלוסיית העולם מונה כיום בערך 8.3 מיליארד בני אדם (אומדן לשנת 2026), והיא גדלה מהר מאוד במאתיים השנים האחרונות. האוכלוסייה אינה מפוזרת באופן אחיד: רוב האנשים גרים באזורים עם אקלים נוח, מים זמינים וקרקע פורייה, כמו עמקי נהרות ומישורי חוף, ומעט מאוד גרים במדבריות, באזורי הקוטב ובהרים גבוהים. צפיפות אוכלוסין היא מספר התושבים לקמ"ר: מספר התושבים ÷ השטח.

שינוי האוכלוסייה תלוי בשני רכיבים. ריבוי טבעי = מספר הלידות פחות מספר הפטירות. מאזן הגירה = מספר הנכנסים פחות מספר היוצאים. גידול האוכלוסייה = ריבוי טבעי + מאזן הגירה. דוגמה אמיתית מישראל, לפי הלמ"ס: בשנה שקדמה לראש השנה תשפ"ז נולדו כ-182 אלף תינוקות ונפטרו כ-50 אלף איש, כלומר ריבוי טבעי של כ-132 אלף. מאזן ההגירה היה שלילי, כ-8 אלף איש, ולכן האוכלוסייה גדלה בכ-124 אלף נפש, גידול של 1.2%.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

חומרים: מפת צפיפות אוכלוסין של העולם (מאטלס או מוקרנת), מחשבון, דף עבודה

1. פתיחה: מציגים מפת צפיפות אוכלוסין של העולם. איפה צפוף ואיפה כמעט ריק? התלמידים משערים למה. (7 דקות)
2. הסבר: תנאים שמושכים אוכלוסייה (מים, אקלים נוח, קרקע, עבודה) ודוחים אותה (מדבר, קור, הרים). (7 דקות)
3. הסבר וחישוב מודרך: ריבוי טבעי, מאזן הגירה וגידול. פותרים יחד את הדוגמה של ישראל. (10 דקות)
4. תרגול חישובים בזוגות בדף העבודה. (12 דקות)
5. דיון: למה בחלק מהמדינות האוכלוסייה גדלה מהר ובחלק כמעט לא? (מקשרים לשיעור הבא.) (5 דקות)
6. סיכום: נוסחת הגידול על הלוח. (2 דקות)
7. כרטיס יציאה (ראו למטה). (2 דקות)

💬 שאלות לדיון בשלוש רמות

הבנה (מה למדנו?)

1. מהו ריבוי טבעי?
2. תנו שני אזורים בעולם שבהם האוכלוסייה דלילה, והסבירו למה.

יישום וניתוח (איך משתמשים בזה?)

1. במדינה מסוימת היו 50 אלף לידות ו-20 אלף פטירות, ונכנסו אליה 5 אלף מהגרים יותר מאשר יצאו. בכמה גדלה האוכלוסייה?
2. למה עמקי נהרות היו מאז ומעולם אזורים צפופים?

הערכה וחשיבה (מה דעתי?)

1. האם גידול מהיר של אוכלוסייה הוא בעיה או הזדמנות למדינה? נמקו.

🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

כל תלמיד עונה על פתק:

1. גידול אוכלוסייה = ____ + ____
2. סיבה אחת לכך שבמדבר גרים מעט אנשים: ____

💡 הערות למורה

בחישובי ריבוי חשוב להבחין בין מספרים מוחלטים (אלפי אנשים) לבין שיעורים (לכל 1,000 תושבים). בדף העבודה כל הנתונים חוץ מנתוני ישראל הם נתונים מומצאים לתרגול. נתוני ישראל לקוחים מהלמ"ס (ראו מקורות), והם ארעיים לפי הלמ"ס עצמה.

📚 מקורות לנתונים

- כ-8.3 מיליארד בני אדם ב-2026: ויקיפדיה: World population (אומדן גס לפי המקור)
- לידות, פטירות, מאזן הגירה וגידול בישראל: הלמ"ס, "ישראל במספרים ערב ראש השנה תשפ"ז", 9.9.2026

📝 בדף העבודה

אוכלוסיית העולם: גידול ופיזור: 8 תרגילים, ומחוון מלא בעמוד השני.

מחוון: אוכלוסיית העולם: גידול ופיזור

1. מספר הלידות פחות מספר הפטירות
2. ב. כ-8.3 מיליארד
3. ב. 30,000 (20,000 – 50,000)
4. מאזן הגירה: 12,000 – 7,000 = 5,000. גידול: 30,000 + 5,000 = 35,000 איש.
5. ריבוי טבעי: 182 – 50 = 132 אלף. גידול כולל: 132 – 8 = 124 אלף נפש (כמו שמדווח הלמ"ס).
6. א. 250 נפש לקמ"ר (50,000 ÷ 200)
7. מושכים: מים זמינים, אקלים נוח, קרקע פורייה, מקומות עבודה, חוף ים או נהר. דוחים: מדבר ויובש, קור קיצוני, הרים גבוהים ותלולים, מחסור בעבודה, מלחמה.
8. ב. לא נכון. אם מאזן ההגירה שלילי וגדול מהריבוי הטבעי, האוכלוסייה יכולה לקטון.